

Переважна більшість респондентів на прохання скласти побажання «для хорошої людини», йде стереотипним шляхом, зичить «щастя, здоров'я, достатку». Тільки близько 1/5 бажають: «Щоб тебе любили», «Мати багато друзів», «Бути для всіх добрим другом» тощо, тобто виділяють у якості особистісно значущого сприятливий соціальний контекст. Аналізуючи відповіді на інші питання анкети, спостерігаємо дещо парадоксальну картину: діти в школі-інтернаті весь час знаходяться в колективі, але більшість із них вабить відособлення, можливість більше залишатися наодинці з собою чи обмеженою кількістю товаришів (у відповідях на питання про бажані зміни в інтер'єрі, про «ідеальне майбутнє» саме мотиви автономізації є дуже чисельними). І це у віці, коли дослідники відзначають «потужний сплеск неформальних взаємин», особливо з ровесниками, взаємини з якими грають у цей час незамінну роль [1, с.58]. Почасти прагнення до автономізації можна приписати характерним для соціально занедбаній дитини психотравмуючим досвідом взаємин, внаслідок чого «...людина стає дратівливою, самотність вона вважає більш комфортною» [2, с. 350], проте такий стан речей потребує психолого-педагогічного коригування і часто говорить про проблеми формування соціальних взаємин у закладі в цілому.

Отже, однією з істотних проблем виховання соціально занедбаній дитини в умовах школи-інтернату є *необхідність оптимізації її мікросоціуму*, тобто формування для неї умов, у яких вона якомога частіше могла б перебувати в тому соціальному оточенні, яке самою дитиною сприймалося б як значуще і бажане, і водночас виступало позитивним контекстом її соціалізації.

Література

1. Кондратьев М.Ю. Социальная психология закрытых образовательных учреждений. –СПб.: Питер, 2005. – 304 с.
2. Мистецтво життєтворчості особистості: Наук.-мет. посібник/ Ред. рада: В.М. Доній, Г.М. Несен та ін. – К.:ІЗМН, 2007. – 392 с.

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Єрмаков В.М. (Полтава)

Сучасний стан розвитку суспільства потребує такої підготовки педагога, яка орієнтована на розвиток особистості учня та на саморозвиток і самовдосконалення вчителя, здатного творчо працювати. Це зумовлює, зокрема, завдання формування у студентів — майбутніх педагогів комунікативних умінь, здатності спілкуватися з дітьми на основі принципів взаєморозуміння та взаємоповаги, готовності конструктивно розв'язувати конфліктні ситуації, що виникають у педагогічній взаємодії.

Організаційно-педагогічною основою управління процесом підготовки вчителя є системний підхід до аналізу педагогічних явищ, який має передумовою налагодження зв'язку між змістом, засобами й формами навчання, а також між навчальною та позанавчальною діяльністю студентів на всіх етапах їх педагогічної освіти. У цьому разі поняття системності включає як його основну ознаку чітку наступність цілісного педагогічного процесу, коли на кожному новому етапі педагогічної освіти відбувається поглиблення, розширення й ускладнення завдань професійно-педагогічної освіти

майбутнього вчителя.

Реалізація принципу наступності збагачує зміст, форми й методи навчання та виховання і цим акумулює позитивні результати на всіх рівнях управління системою педагогічної освіти. Встановлення взаємозв'язків між етапами педагогічного процесу дає змогу передбачати логіку його подальшого розвитку. При переході від одного етапу педагогічної освіти до наступного ускладнюються, змінюються мотиви, спрямованість, життєва позиція особистості. Таким чином, на основі наступності накопичуються факти для аналізу, корекції та прогнозування розвитку особистості майбутнього вчителя.

Управління навчально-виховним процесом у вищому педагогічному закладі — це планомірний вплив на його зміст, структуру, передумови ефективності з метою забезпечення високого рівня професійного становлення й особистісного зростання майбутнього вчителя й вихователя, його науково-теоретичної та практично-методичної підготовки.

Центром і точкою відліку в системі педагогічної освіти є особистість того, хто навчається, потреба його загального й професійного розвитку. Головна роль у процесі педагогічної освіти належить цілісним уявленням про формування особистості студента як майбутнього вчителя. Такий підхід до вивчення особистості є актуальним завданням управління підготовкою вчителя. У системі педагогічної освіти особистість проходить три стадії розвитку. На етапі допрофесійної підготовки формуються мотиваційна готовність до вибору педагогічної професії, низка настанов щодо діяльності та особи педагога. На етапі базової педагогічної освіти особистість оволодіває професією вчителя, а на етапі професійно-педагогічної діяльності досягає професійної зрілості. У цій системі кожний її наступний етап (компонент) є логічним продовженням розвитку та саморозвитку особистості вчителя.

Традиційно становлення майбутнього вчителя розглядається в межах часу навчання його в педагогічному навчальному закладі. Водночас студент приходить сюди із вагомим багажем знань і умінь, системою очікувань і настанов щодо педагогічної сфери діяльності, які сформовані протягом усього попереднього періоду життя, особливо за умов різних освітньо-виховних інституцій. Реалізація в педагогічному університеті науково-практичної моделі підготовки майбутнього вчителя має враховувати цю повсякденно-особистісну педагогічну парадигму студента, допомагати теоретично осмислювати й систематизувати, коригувати його фрагментарний життєвий досвід відповідно до системи педагогічної науки.

Вчорашній старшокласник приходить до педагогічного навчального закладу з власним проектом майбутньої професійної поведінки, зі своїми світоглядними орієнтирами та цінностями як відображенням ментальності етносу й духовно-педагогічних вартостей усіх його попередніх вихователів. Професійне ж навчання має сприяти осмисленню цього досвіду та наближувати його до когнітивної моделі педагогічної науки.

Сказане вище дає підстави стверджувати, що в педагогічній освіті управління процесом професійної підготовки спеціаліста слід розглядати насамперед як управління формуванням особистості студента як майбутнього вчителя. Йдеться про цілеспрямоване оперативне регулювання процесу професійного становлення та особистісного зростання студента педагогічного навчального закладу.

Особлива увага при цьому має приділятися педагогічній практиці, яка пов'язана передусім з ідентифікацією студента з новою соціальною роллю майбутнього вчителя-практика і, як наслідок, зрушенням у його "Я-концепції", трансформацією уявлень його про себе, коригуванням самооцінки.

Це забезпечує студентам можливість самостійно активно працювати над формуванням професійних умінь і навичок, моделювати свій професійний аспект.

Провідною лінією педагогічної взаємодії є діалогічність, що забезпечує суб'єкт - суб'єктні стосунки, які ґрунтуються на рівності позицій викладача й студента, повазі та довірі до студента як свого партнера. Професійно-педагогічне спілкування викладача й студента стає ефективним тільки в тому разі, коли в процесі діалогу відбувається зміна їхніх суб'єктивних оцінок, поліпшується взаємне оцінювання. Таке коригування стає можливим на основі ціннісно-нормативної системи взаємин, що забезпечує можливість продуктивної педагогічної взаємодії.

Для оптимізації педагогічної взаємодії викладача і студентів як умови підвищення ефективності навчального процесу управління нею необхідно здійснювати за такими напрямками:

- 1) забезпечення наступності педагогічної взаємодії викладачів і студентів на різних етапах професійного навчання майбутніх педагогів, поступовий взаємообмін між викладачами та студентами соціально-рольовими функціями;
- 2) аналіз особливостей особистості викладача та студента, які є умовою і результатом їхніх стосунків у процесі навчання;
- 3) перехід від індивідуально-спільного (фронтальне чи паралельне навчання) до спільно взаємодійного типу організації навчання (групові форми навчання, ділові ігри, "мозкові штурми", дискусії тощо);
- 4) вияв рівня задоволення викладачів і студентів педагогічною взаємодією і виявлення труднощів, які стоять на заваді;
- 5) науково-методичне забезпечення та психологічний супровід (діагностика, консультація, психокорекція та ін.) педагогічної взаємодії;
- 6) аналіз і оцінка результатів педагогічної взаємодії.

Особливу роль в управлінні відіграє контроль ефективності навчального процесу в педагогічному навчальному закладі та перебігу формування особистості майбутнього педагога. Традиційний підхід до реалізації цієї управлінської функції через контроль та оцінку успішності студентів не дає змоги цілковито характеризувати рівень особистісного зростання майбутнього фахівця, який визначається лише гіпотетичне, на основі стану розвитку когнітивної сфери студента (оцінюються переважно його знання та частково вміння й навички практичного їх застосування). Через це актуальною є проблема критеріїв і показників формування особистості майбутнього педагога протягом професійного його навчання.

Література

1. Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: Монографія. — К., 2000.
2. Юрченко В., Мельник О. Керівництво педагогічною практикою: діагностика і психологічна підтримка студентів / Освіта і управління. — 2001. — Т. 4. — № 1.
3. Мороз О., Управління підготовкою вчителя: психолого-педагогічний аспект / Вісник психології і соціальної педагогіки. <http://psych.kiev.ua/nma-simple/lang-1/fla-index/tema-43/index.html>